

نواحی اقتصادی (تجارت و اقتصاد جهانی)

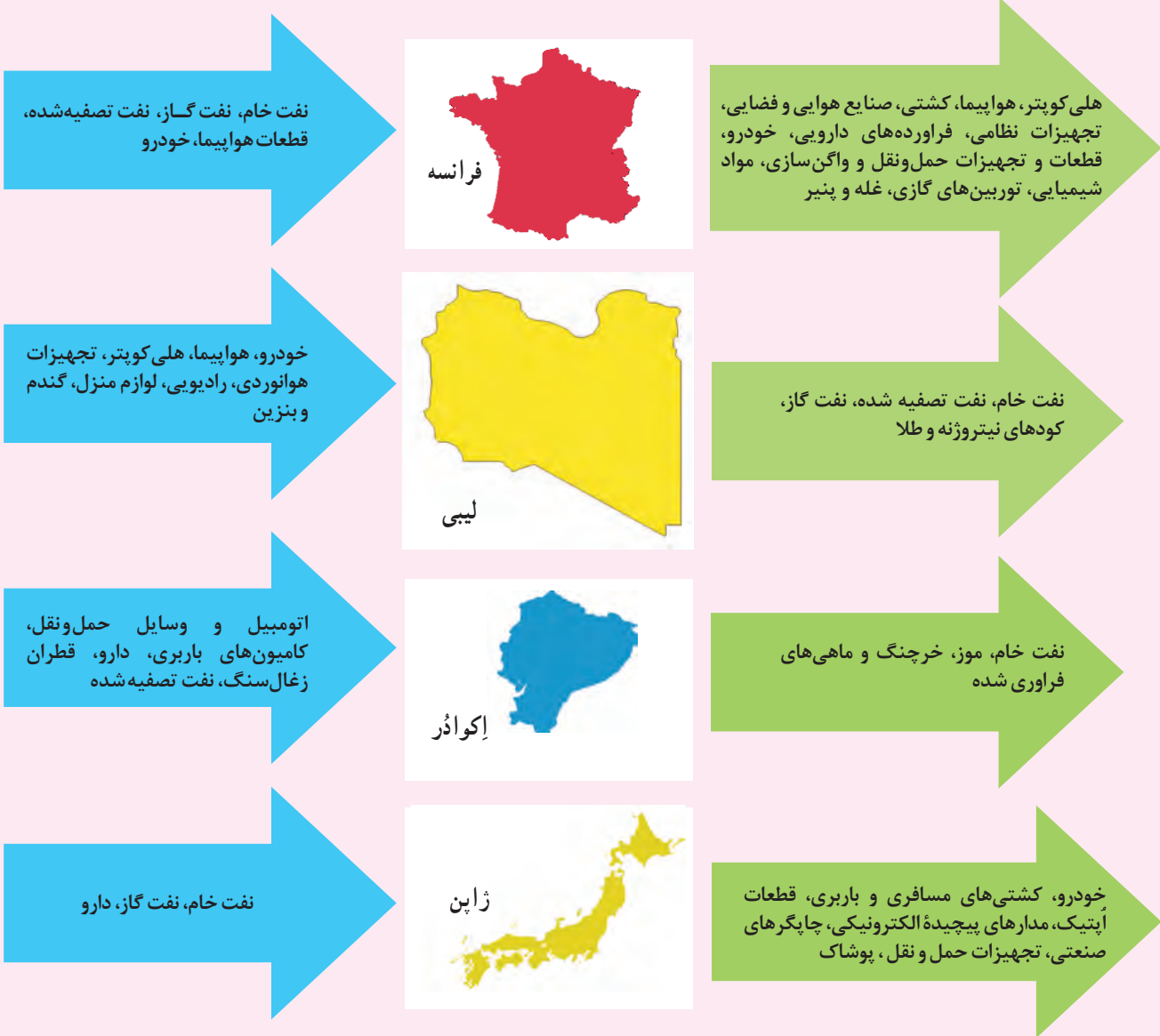
گفت و گو کنید

در این نمودار، مهم‌ترین اقلام صادراتی و وارداتی پنج کشور را در چند سال اخیر مشاهده می‌کنید. آن را مطالعه کنید و به پرسش‌ها پاسخ دهید.

واردات

صادرات

خودرو، ضایعات آهن، نفت خام و نفت تصفیه شده، روغن پالم

الیاف نخی، و پنبه‌ای، انواع پوشاک مردانه و زنانه نخی، برنج، ریسمان و طناب

- ۱- چرا هریک از این کشورها به وارد کردن این اقلام نیاز دارد؟ صادر کردن این اقلام برای هر کشور چه ضرورتی دارد؟ توضیح دهید.
- ۲- الف) از نظر اقلام صادراتی بین این کشورها چه تفاوت عمده‌ای مشاهده می‌کنید؟ به نظر شما کدام اقلام صادراتی سودآوری بیشتری دارند؟ چرا؟
ب) آیا می‌توانید این پنج کشور را به دو گروه جداگانه تقسیم کنید؟ چگونه؟
- ۳- به کالاهای مصرفی در محیط زندگی خود توجه کنید و تعدادی از کالاهایی را که تمام یا بخشی از آنها در کشورهای دیگر تولید و سپس به کشور ما وارد شده‌اند، نام ببرید.

تجارت (بازرگانی)

1) تجارت، خرید و فروش کالاها و خدماتی است که نیازها یا خواسته‌های ما را برآورده می‌کنند. آیا می‌توان زندگی اجتماعی را بدون مبادله کالاها و خدمات تصور کرد؟ (تجارت و دادوستد کالاها و خدمات ممکن است در داخل مرزهای یک کشور و بین بخش‌های مختلف آن جریان داشته باشد و یا بین یک کشور و کشورهای دیگر صورت بگیرد.) امروزه هیچ کشوری از نظر منابع و مواد خام و کالاهای صنعتی خودکفا و بی‌نیاز از مبادله با سایر نواحی جهان نیست.

تجارت چیست و چند نوع تجارت داریم-1

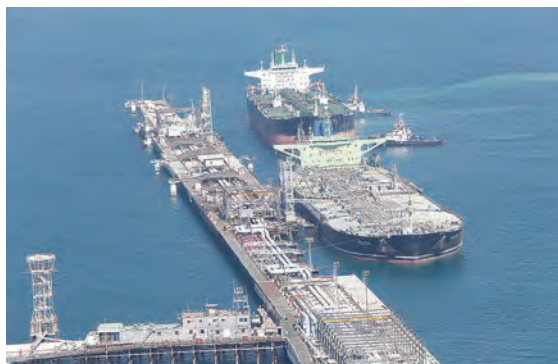
منظور از اقتصاد جهانی چیست-2

اقتصاد جهانی

2) منظور از اقتصاد جهانی، تجارت بین‌المللی کالاها و خدمات است که بر مبنای ارزش یک پول معین صورت می‌گیرد. بخش‌های مختلف اقتصاد هر کشور با تجارت بین‌المللی سروکار دارد. شاید کاغذ همین کتابی که در دست شماست، از چوب درختانی در جنگل‌های آسیای جنوب شرقی به دست آمده باشد. اغلب ما در زندگی روزانه با اقتصاد جهانی سروکار داریم ولی ممکن است به آن توجه نکرده باشیم. برای مثال، برخی کالاهایی که ما مصرف می‌کنیم در کارخانه‌هایی در مناطق دوردست خارج از کشور تولید شده و به دست ما رسیده و یا ممکن است مواد خام به کار رفته در آنها یا ابزارآلات و ماشین‌های کارخانه تولیدکننده آن از خارج از کشور تهیه شده باشند. از سوی دیگر، کشور ما محصولاتی مانند نفت، مواد پتروشیمی، قالی و خشکبار به کشورهای دیگر صادر می‌کند. افزایش یا کاهش قیمت این محصولات در بازارهای جهانی بر روی اقتصاد و زندگی ما تأثیر می‌گذارد.

تخلیه و بارگیری کالا- بندر امام خمینی

کشتی نفت‌کش ایرانی در حال بارگیری - بندر خارک

a اروپاییان چگونه و در چه زمانی به سرزمینهایی نو در امریکا و اقیانوسیه دست یافتند

b چه عاملی در قرن هجدهم باعث گسترش استعمارگری اروپایی ها شد **وقوع انقلاب صنعتی**

c وقوع انقلاب صنعتی در قرن هجدهم چگونه باعث استعمارگری اروپاییان شد

d کشورهای استعمارگر در سایر نواحی جهان که رسماً مستعمره آنها نبودند چگونه امتیازاتی به نفع خود می گرفتند

۱- الف) باراهنمایی معلم، پرسوجو کنید: مهم ترین اقلام صادراتی و وارداتی و وارداتی کشور ایران در سال گذشته چه بوده است؟
 ب) به نظر شما، آیا باید در اقلام صادراتی و وارداتی کشور ما تغییری ایجاد شود؟ چرا و چگونه؟ نظر خود را با دلیل بیان کنید.

نابرابری در اقتصاد جهانی

همان طور که گفته شد، در جهان امروز همه کشورهای ناگزیر به مبادله و تجارت اند، اما نکته مهم این است که همه نواحی و کشورها در اقتصاد جهانی موقعیت یکسانی ندارند و جایگاه آنها متفاوت است. این جایگاه متفاوت، تأثیرات زیادی در زندگی مردم کشورهای مختلف می گذارد. **چه عواملی موجب شد در زمان های گذشته میزان مبادلات تجاری بین نواحی مختلف افزایش پیدا کند-3**

برای آنکه به وضعیت نابرابر نواحی در اقتصاد جهانی امروز بهتری بیبریم، باید به پیشینه تعامل و روابط اقتصادی در جهان توجه کنیم:

• همان طور که در درس تاریخ مطالعه کرده اید، در گذشته های دور، تجارت بیشتر در سطح محلی صورت می گرفت. به تدریج، با ایجاد راهها و کاروان سراها و استفاده از چارپایان و کاروانها، مبادله کالاها در نواحی دور دست گسترش یافت. سپس، پیشرفت هایی که در ساخت کشتی ها حاصل شد (میزان مبادلات تجاری بین نواحی مختلف افزایش یافت) شبکه راه های به هم پیوسته حاده ابریشم که

این تصویر، راهپیمایی نمک یکی از اعتراضات تأثیرگذار گاندی، رهبر جنبش استقلال هند و همراهانش را علیه انحصار طلایی انگلستان در تولید نمک در هند نشان می دهد. طی این راهپیمایی، مسیری ۳۹۰ کیلومتری پیموده شد. در خلال این راهپیمایی، ۸۰ هزار نفر بازداشت شدند.

تا قرن پانزدهم میلادی شکل گرفت، بزرگ ترین شبکه دادوستد جهانی بود که از طریق مسیری طولانی، شرق و غرب جهان آن روز را از شرق آسیا تا اروپا در کنار دریای مدیترانه، در بر می گرفت. **جواب قسمت اول سوال چهار می شود جاده ابریشم**

a • با ورود به عصر اکتشافات جغرافیایی و پیشرفت در دریانوردی در قرن های پانزدهم و شانزدهم میلادی اروپاییان به سرزمین هایی نو در امریکا و اقیانوسیه دست یافتند و با تصرف بخش هایی از آسیا، آفریقا و امریکای جنوبی و ایجاد مستعمرات، به استخراج و غارت منابع طبیعی آنها پرداختند. از قرن هجدهم، با وقوع انقلاب صنعتی، استعمارگری اروپایی ها در جهان گسترش یافت. در این

دوره، کارخانه های انگلستان و دیگر کشورهای اروپایی برای تولید کالاهای صنعتی به مواد اولیه و خام نیاز داشتند و استعمارگران اروپایی با تسلط بر نواحی مختلف جهان، منابع و مواد اولیه گران بها مانند طلا و الماس، نفت، چوب و دیگر مواد معدنی را به کشورهای خود سرازیر کردند. **بزرگترین شبکه داد و ستد تا قرن 15 میلادی چه نام داشت و کدام نقاط را به هم متصل می کرد-4**

در نظر بگیرید که کشور وسیعی مانند هند مدت چند قرن، مستعمره انگلستان بود، کشور کوچکی چون هلند، سال ها سرزمین وسیع و زرخیز اندونزی را در سیطره خود گرفته بود، کشور بلژیک سال ها کنگو را غارت و چپاول کرد و الجزایر سال ها مستعمره فرانسه بود. البته کشورهای استعمارگر در سایر نواحی جهان نیز، که رسماً مستعمره آنها نبودند، از طریق فشار بر حکومت ها یا دخالت های نظامی امتیازاتی به نفع خود می گرفتند.

این ثروت رایگان و ارزان از عوامل مهم رشد سریع کشورهای اروپایی بود.

e • پس از جنگ های جهانی اول و دوم، نهضت های استقلال طلبانه در کشورهای مستعمره بیشتر شد و به تدریج، کشورهای مستعمره به استقلال دست یافتند و به عضویت سازمان ملل متحد درآمدند. بدین ترتیب، دوره استعمار کهن که در آن قدرت نظامی و اشغال

e دوره استعمار کهن که در آن قدرت نظامی و اشغال سرزمین ها اهمیت ویژه ای داشت، چگونه و در چه زمانی به پایان رسید

چه عواملی موجب شد که دوره استعمار کهن به پایان برسد-5 **ج 5 نهضت های استقلال طلبانه**

کشف سرزمین های نو
 پیشرفت در تکنولوژی
 وقوع انقلاب صنعتی

سرزمین ها اهمیت ویژه ای داشت، به پایان رسید اما رابطه نابرابر اقتصادی بین نواحی جهان همچنان ادامه پیدا کرد و شکل های جدیدی به خود گرفت.

f بعد از جنگ جهانی اول و دوم کشورهای اروپایی و آمریکا برای بهره برداری از سرزمین های دیگر و جلوگیری از گسترش کمونیسم چه اقداماتی را انجام دادند

بیشتر بدانیم

چنان که پیش تر خوانده اید، علل و عواملی را که مانع پیشرفت صنعتی و اقتصادی کشورهای کمتر توسعه یافته صنعتی می شوند به دو دسته می توان تقسیم کرد: عوامل خارجی شامل استعمار و تسلط کشورهای قدرتمند و سلطه گر، ایجاد جنگ ها و دخالت های نظامی یا سیاسی در کشورها و نابودی ظرفیت های انسانی و اقتصادی آنها و عوامل داخلی مانند حکومت های مستبد و وابسته در این کشورها که به منافع ملی و پیشرفت کشور خود بی توجه بوده اند، ناآگاهی و بی سوادی مردم، جنگ ها و کشمکش های داخلی و نداشتن اتحاد، خود باوری و ایمان و اراده و پشتکار برای تغییر وضع موجود.

پس از جنگ جهانی دوم کشورها به کدام بلوک ها تقسیم شدند آنها را نام ببرید -7

• پس از جنگ جهانی دوم، کشورهای جهان به دو بلوک غرب (کشورهای سرمایه داری آمریکا و اروپای غربی) و بلوک شرق (کشورهای کمونیستی شوروی سابق، چین و اروپای شرقی) تقسیم شدند. جنگ های جهانی اول و دوم خسارت های زیادی به کشورهای سرمایه داری صنعتی زد. این کشورها و در رأس آنها آمریکا برای بهره برداری از منابع سرزمین های دیگر و همچنین جلوگیری از گسترش کمونیسم، P و R وارد مرحله تازه ای شدند و آن مرحله صدور سرمایه - علاوه بر صدور کالا - بود؛ به این ترتیب که علاوه بر وارد کردن فشارهای سیاسی به حکومت ها، به سرمایه گذاری و ایجاد کارخانه های مونتاژ در دیگر نقاط جهان و بهره کشی از آنها اقدام کردند. البته، در این مرحله کشورهایی که از نظر علم و فناوری صنعتی عقب مانده بودند، همچنان به فروش منابع و مواد اولیه و خام و خرید و واردات کالاهای کارخانه ای از کشورهای پیشرفته صنعتی ادامه دادند. یکی از مهم ترین ویژگی های این دوره، گسترش شرکت های چندملیتی بود.

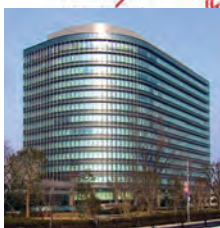
چرا بعد از جنگ جهانی اول و دوم کشورهای سرمایه داری اقدام به سرمایه گذاری، کارخانه مونتاژ و بهره کشی در دیگر نقاط جهان کردند-8

دفتر مرکزی زیمنس، مونیخ - آلمان

دفتر مرکزی سامسونگ، سئول - کره جنوبی

دفتر مرکزی تویوتا، توکیو - ژاپن

امروزه بیش از ۶۰ هزار شرکت چندملیتی که هزاران شعبه در کشورهای مختلف جهان دارند، مشغول فعالیت اند و بعضی از آنها درآمدهای هنگفت و شگفت انگیزی دارند. برای مثال، درآمد شرکت هایی چون جنرال الکتریک، رویال داچ شل، آگزون موبیل، توتال، فولکس واگن و بی پی (بریتیش پترولیوم) به تنهایی از تولید ناخالص داخلی چند کشور جهان بیشتر است.

کشورهایی که از نظر علم و فناوری صنعتی عقب مانده بودند چه نقشی در گسترش شرکت های چند ملیتی داشتند-9

بعد از جنگ جهانی دوم کشورهایی با نظام سرمایه داری سیاست صدور سرمایه علاوه بر صدور کالا را بنا کردند. هدف آنها چه بوده است؟

چرا کشورهای سرمایه داری بعد از جنگ جهانی دوم به مرحله صدور سرمایه وارد شدند؟ خرداد ۱۴۰۳

T شرکتهای چندملیتی چگونه موجب وابستگی نواحی به کشورهای توسعه یافته صنعتی میشوند؟

V ایالات متحده آمریکا برای تشویق شرکتهای خود به سرمایه گذاری در خارج از کشور دست به چه اقدامی زده است؟

R دلایل اصلی تمایل شرکتهای چندملیتی برای فعالیت در کشورهای نواحی استوایی آفریقا و آمریکای لاتین را بنویسید

به تصویر صفحه قبل توجه کنید. در این تصویر نام برخی از شرکتهای چند ملیتی را می بینید. تاکنون نام کدام یک را شنیده یا محصولات آن را دیده اید؟

به وسایل صوتی و تصویری با گوشی های تلفن همراه که در محیط زندگی تان از آنها استفاده می شود، دقت کنید و چند شرکت سازنده آنها را نام ببرید. شرکتهای تولید کننده این کالاها، چند ملیتی هستند.

شرکت های چند ملیتی برای آنکه بتوانند کالاها و خدمات خود را در کشور تولید کنند و به فروش برسانند چه اقداماتی انجام می دهند-10

● شرکتهای چندملیتی نقش مهمی در تجارت جهانی دارند. همان طور که پیش تر گفته شد، شعبه اصلی این شرکتها در کشورهای پیشرفته صنعتی (مادر) است و طراحی و فناوری علمی اصلی تولید در کشور مادر صورت می گیرد.10: شرکت های چند ملیتی شعبه هایی نظیر کارخانه های مونتاژ یا شرکتهای وابسته در کشورهای دیگر ایجاد می کنند تا بتوانند کالاها و خدمات خود را در آن کشورها تولید کنند و به فروش برسانند. به عبارت دیگر، شرکتهای چندملیتی از شرکتهای محلی در کشورهای میزبان برای تولید یا فروش کالاها و خدمات خود استفاده می کنند.)

در هفتاد سال اخیر، صنایع و بانکهای ایالات متحده آمریکا، اروپای غربی و ژاپن به شکل قابل توجهی در دیگر مناطق جهان، سرمایه گذاری کرده اند. ایالات متحده آمریکا برای تشویق شرکتهای خود به سرمایه گذاری در خارج از کشور، به آنها کمک های مالی و حمایتی کرده است.11

شرکت های چند ملیتی چگونه موجب ورشکستگی کارخانه های داخلی کشورهای میزبان می شوند-13

● شرکتهای چندملیتی به سرمایه گذاری در کشورهای دیگر علاقه مندند؛ زیرا از این طریق به امتیازات زیادی دست پیدا می کنند.12: اولاً، با احداث کارخانه یا شرکت در کشورهای دیگر از منابع طبیعی آن نواحی استفاده می کنند؛ دوم اینکه از نیروی کار ارزان قیمت این نواحی برخوردار می شوند و سوم، چون در کشورهای کمتر توسعه یافته صنعتی، نظام مالیاتی و بیمه کارگران و قوانین و مقررات زیست محیطی، چندان جدی و سخت نیست، فعالیت شرکتهای چندملیتی در این گونه کشورها، آسان تر و ارزان تر تمام می شود.12: شرکت های چندملیتی به دنبال افزایش فروش و سود خود هستند و به منافع کشورهای میزبان چندان توجهی ندارند.13: این شرکتها گاه انحصار تولید یک کالا را در دست می گیرند و کارخانه های داخلی کشورها را از دور رقابت، خارج می کنند و موجب ورشکستگی آنها می شوند.13: این صورت، وابستگی نواحی به کشورهای توسعه یافته صنعتی بیشتر می شود.

خرداد-1403 چرا شرکت های چند ملیتی به سرمایه گذاری در کشورهای دیگر علاقه مند هستند-12

انواع نواحی از نظر مبادلات تجاری جهانی: به طور کلی، در نتیجه فرایندی که تاکنون در اقتصاد جهانی طی شده است،

14 نواحی از نظر نوع غالب مبادلات اقتصادی به دو گروه اصلی تقسیم می شوند نام ببرید؟

15) ۱- کشورهایی که اقتصاد آنها به طور عمده مبتنی بر تولید و صدور مواد اولیه و خام و منابع انرژی و معدنی است؛

۲- کشورهایی که اقتصاد و درآمد آنها به طور عمده مبتنی بر تولید و صدور انواع کالاهای کارخانه ای و صنعتی همراه با فناوری های پیشرفته و نوین است. 15)

اقتصاد کشورهای گروه اول در برابر نوسانات قیمت در بازارهای جهانی آسیب پذیری زیادی دارد و کاهش قیمت خرید محصولات آنها می تواند شوک های عظیمی به اقتصادشان وارد کند. در این نوع اقتصاد، حمایت از بخش های تولیدی داخلی ضعیف است و واردات گسترش زیادی دارد. g

اقتصاد کشورهایی که فقط به تولید و صدور مواد اولیه خام می پردازند در بازارهای جهانی و داخلی چگونه است g

• در بین کشورهای صادر کننده مواد خام و منابع انرژی، برخی کشورهای صادر کننده نفت و گاز برای دفاع از منافع خود و جلوگیری از آسیب پذیری ناشی از کاهش قیمت نفت در بازار جهانی، با یکدیگر متحد شده و سازمان «اوپک» را به وجود آورده اند.

بیشتر بدانیم

اوپک (OPEC)^۱

اوپک یا سازمان کشورهای صادرکننده نفت، یک کارتل* بین المللی است و در حال حاضر دوازده کشور ایران، عراق، کویت، عربستان سعودی، امارات متحده عربی، قطر، الجزایر، لیبی، نیجریه، اکوادور، آنگولا، ونزوئلا عضو آن هستند. اوپک که هدف آن دفاع از منافع کشورهای صادرکننده نفت است، تلاش می کند که کشورهای عضو بتوانند متحد و هماهنگ عمل کنند و نفت را با بهترین قیمت، بفروشند. این سازمان در سال ۱۹۶۰ میلادی برای مقابله با سیاست های استثماری شرکت های بزرگ نفتی امریکا و اروپا به وجود آمد. تا آن زمان، این شرکت ها فناوری تولید نفت خام و شبکه حمل و نقل آن را در اختیار داشتند و از افزایش قیمت نفت در بازارهای جهانی جلوگیری می کردند. مقر سازمان اوپک در وین است و کشورهای عضو برای تبادل نظر در موضوعاتی چون تعیین سهمیه فروش نفت، قیمت گذاری و نظایر آن با یکدیگر جلسات گفت و گو برگزار می کنند.

ساختمان اوپک - وین

اجلاس اوپک - وین

۱- Organization Of The Petroleum Exporting Countries

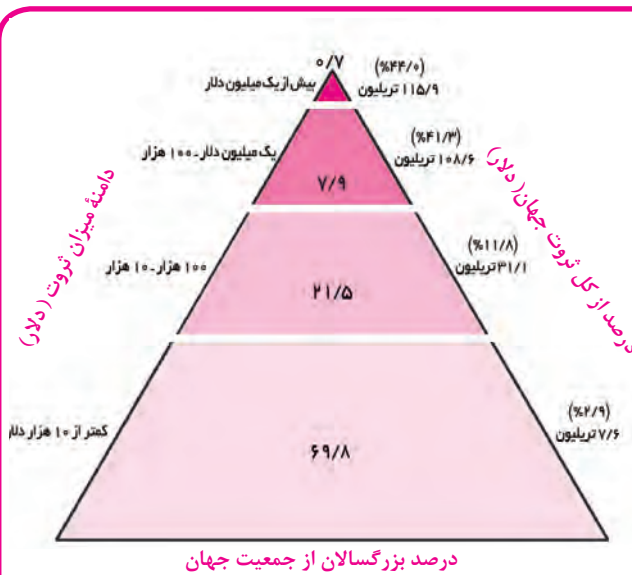
نابرابری اقتصادی، نابرابری فضایی

ما در جهانی آکنده از نابرابری زندگی می کنیم؛ جهانی که در آن تعداد زیادی از مردم مجبور به تحمل فقر و رنج اند. در جغرافیای پایه نهم با موضوع نابرابری جهانی آشنا شدید و آموختید که یکی از ملاک های سنجش و مقایسه کشورهای در این زمینه 16 شاخص توسعه انسانی سه عامل را در بر می گیرد نام ببرید؟

16) ۱- درآمد و رفاه؛ ۲- امید به زندگی یا متوسط طول عمر؛ ۳- سواد و آموزش

عامل اول جنبه اقتصادی دارد. امروزه ثروت و درآمد جهان به شدت در دست برخی کشورهای متمرکز شده است؛ به طوری که مردم برخی از کشورهای درآمد و سطح زندگی و رفاه خوبی دارند؛ در حالی که در برخی کشورهای دیگر، بخش بزرگی از مردم با فقر و کمبود امکانات زندگی مواجه اند.

گزارش‌های پژوهشگران درباره وضعیت ثروت و فقر در دنیا نشان می‌دهد که این شکاف هر روز بیشتر می‌شود.

در کلکته هند، تعداد زیادی از مردم و از جمله حدود ۲۰۰ هزار کودک در خیابان زندگی می‌کنند.

درآمد سرانه کشور نروژ ۴۷ برابر درآمدهای سرانه در کشور اریتره و درآمد سرانه آلمان ۲۵ برابر درآمدهای سرانه افغانستان است.

به گزارش آکسفام* ۸۵ نفر از ثروتمندترین افراد جهان هم اکنون نیمی از ثروت جهان را در اختیار دارند.

بر اساس برآورد بانک جهانی، بیش از ۲ میلیارد نفر از مردم جهان روزانه با یک دلار یا کمتر از یک دلار زندگی می‌کنند.

بر اساس آمار سازمان ملل، صد میلیون نفر از مردم جهان در خیابان‌ها، زیر پل‌ها و گورستان‌ها و نظایر آن می‌خوابند و هیچ نوع مسکن و سرپناهی ندارند.

نمودار توزیع ثروت در جمعیت بزرگسال جهان - گزارش آکسفام به نقل از مؤسسه تحقیقاتی کردیت سوئیس ۲۰۱۵ میلادی.

(منظور از ثروت، دارایی افراد است نه درآمد؛ ثروت یعنی هر آنچه قابلیت فروش و تبدیل شدن به پول را دارد.)

فعالیت

همفکری کنید و نمودار را بخوانید. الف) هر ضلع نمودار نشان دهنده چه موضوعی است؟ ب) چهار بخش هرم را با یکدیگر مقایسه و تفسیر کنید. پ) تفاوت قاعده و رأس هرم را بیان کنید.

17 چرا نابرابری اقتصادی در فضای جغرافیایی جلوه‌گر می‌شود؟ به عبارت دیگر (S) چون منابع و امکانات و خدمات به طور عادلانه توزیع نمی‌شوند، نابرابری را می‌توان در سطح زمین و فضایی که انسان‌ها در آن زندگی می‌کنند، مشاهده کرد. در نتیجه نابرابری اقتصادی، ناحیه‌هایی پدید می‌آیند که از نظر امکانات و تسهیلات و چشم‌اندازهای جغرافیایی با یکدیگر تفاوت دارند. (S)

محلۀ فقیرنشین شهری - کلمبیا

مرکز خرید لی تئاتر- هنگ کنگ

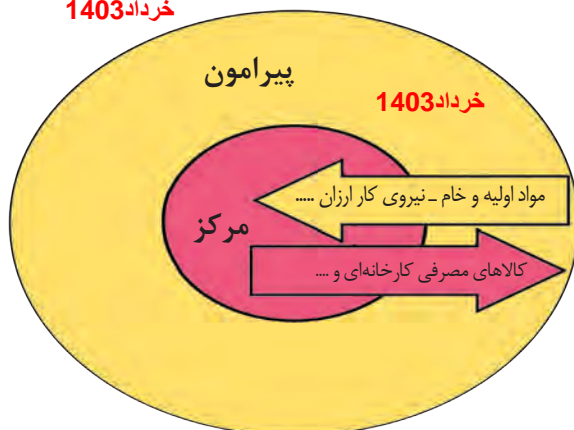

زاغه نشینی - اتیوپی

محلۀ ثروتمند نشین - موناکو

خرداد 1403

مرکز-پیرامون

18) در نظام سرمایه داری جهانی، بر اساس روابط و مبادله نابرابری که بین نواحی پدید آمده است، برخی نواحی نقش «مرکز» یافته و بر سایر نواحی غالب و مسلط شده‌اند. برخی نواحی نیز نقش «پیرامون» دارند که به لحاظ اقتصادی به مرکز وابسته‌اند.

بر اساس این نظریه، مرکز، پیرامون را استثمار می‌کند و بر آن سیطره اقتصادی دارد. به مدل توجه کنید؛

منظور از نظریه مرکز - پیرامون را در نظام سرمایه داری جهانی چیست - 18

در نظریه مرکز- پیرامون در نظام سرمایه داری جهانی منظور از کلمه مرکز چیست -19

طبق نظریه مرکز- پیرامون در نظام سرمایه داری جهانی چهار ویژگی کشورهای مرکز را نام ببرید -20

طبق نظریه مرکز- پیرامون در نظام سرمایه داری جهانی چهار ویژگی کشورهای پیرامون را نام ببرید -21

مرکز 19) منظور از مرکز، کانون‌های سلطه اقتصادی بر جهان است. کشورهای توسعه یافته صنعتی که از نظر درآمد و ثروت بالاترین موقعیت را دارند، مرکز نامیده می‌شوند. این کشورها مانند یک قطب آهن ربا عمل می‌کنند و بخش عمده‌ای از سود و ثروت جهان را دریافت و جذب می‌کنند. آنها حتی به صدور سرمایه، یعنی سرمایه‌گذاری در دیگر نواحی جهان می‌پردازند. از ویژگی‌های کشورهای مرکز، برخورداری از صنایع نو و خدمات پیشرفته، فناوری بالا و نیروی ماهر و متخصص، و زیرساخت‌های مناسب برای توسعه اقتصادی مانند حمل و نقل پیشرفته و سطح بالای زندگی و رفاه اجتماعی است.

کشورهای مرکز، مواد خام را با قیمت ارزان‌تر از کشورهای پیرامون به دست می‌آورند و کالاهای ساخته شده صنعتی را با سود بیشتر به آنها می‌فروشند. کشورهای مرکز همچنین از طریق سرمایه‌گذاری یا شرکت‌های چند ملیتی از نیروی کار ارزان قیمت کشورهای پیرامون استفاده می‌کنند. کشورهای امریکای شمالی، اروپای غربی، ژاپن و استرالیا جزء کشورهای مرکز هستند.

کشورهای مرکز گاهی با روش‌های مختلف افراد با استعداد و متخصص یا به اصطلاح، مغزهای متفکر را نیز از کشورهای پیرامون به خود جذب می‌کنند. در حالی که کشورهای پیرامون هزینه‌های تحصیل و رشد این افراد را پرداخته‌اند **20**

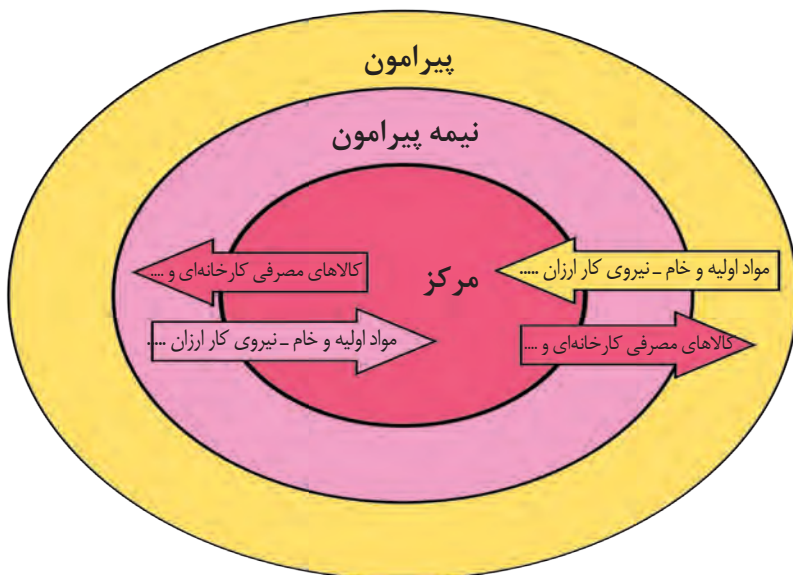
پیرامون 20) کشورهای پیرامون عمدتاً تولیدکننده و صادرکننده مواد اولیه و خام‌اند. این کشورها از نظر توسعه صنعتی و فناوری‌های نوین در سطح پایین‌تری قرار دارند. این کشورها که به واردات کالاهای صنعتی از مرکز وابسته‌اند، بازار خوبی نیز برای تولیدات آنها هستند و بنابراین، سود هنگفتی نصیب کشورهای مرکز می‌کنند. از دیگر ویژگی‌های کشورهای پیرامون، کمبود نیروی کار ماهر و متخصص و زیرساخت‌ها و تجهیزات لازم برای توسعه صنعتی است. **21**

از جمله کشورهای پیرامون در قاره‌های آسیا، آفریقا و امریکای لاتین می‌توان به کشورهای افغانستان، بنگلادش، مراکش، نامیبیا، پرو و نیکاراگوئه اشاره کرد.

جایگاه کشورها به عنوان مرکز و پیرامون در طول زمان ثابت نیست و ممکن است تغییر کند. نظریه پردازان مرکز- پیرامون معتقدند که در طول زمان گروهی از کشورها جایگاه نیمه پیرامون یافته‌اند.

نیمه پیرامون 21) منظور از کشورهای نیمه پیرامون کشورهایی هستند که بین مرکز و پیرامون قرار گرفته‌اند. این کشورها از نظر

اقتصادی از کشورهای پیرامون قوی‌ترند اما هنوز از نظر قدرت اقتصادی به کشورهای مرکز نرسیده‌اند. این کشورها بین کشورهای مرکز و پیرامون نقش واسطه بازی می‌کنند و ساختار اقتصادی و اجتماعی آنها دچار تغییرات و تحولات صنعتی و فناورانه شده است. **21** از جمله کشورهای نیمه پیرامون می‌توان به چین، که در دو دهه اخیر خیز اقتصادی فوق العاده‌ای در جهان برداشته است و همچنین کره جنوبی و سنگاپور اشاره کرد.

فعالیت

۱- الف) ویژگی های کشورهای مرکز و پیرامون و نیمه پیرامون را در جدولی دسته بندی کنید. ب) به نظر شما، یک کشور چگونه می تواند جایگاه خود را در مدل مرکز- پیرامون ارتقا دهد و از وابستگی به مرکز رها شود؟

تجارت بین المللی و حفاظت از اقتصاد کشورها

22) اگر ارزش صادرات یک کشور بیشتر از واردات آن باشد، موازنه تجاری مثبت است و آن کشور می تواند از راه سودی که به دست می آورد، استانداردهای زندگی و رفاه را در کشور خود بهبود بخشد. اگر ارزش واردات بیشتر از صادرات باشد، موازنه منفی است که به آن کسری تجاری می گویند و برای اقتصاد کشور نامطلوب است. 22 تفاوت موازنه تجاری مثبت و منفی را بنویسید -22

خرداد 1403 23) کشورها برای اینکه تأثیرات منفی تجارت خارجی (صادرات و واردات) را بر صنایع و اقتصاد خود کاهش دهند چه کارهای انجام می دهند؟ و توسعه اقتصادی دست یابند، کارهایی انجام می دهند. برخی از این کارها عبارتند از 23) وضع تعرفه های گمرکی و مالیات بر کالاهای وارداتی، محدود یا ممنوع کردن واردات برخی کالاها در دوره های زمانی خاص، تشکیل اتحادیه های اقتصادی - تجاری منطقه ای و ایجاد مناطق آزاد تجاری. 23)

۱- اتحادیه های اقتصادی - تجاری منطقه ای (ناحیه ای)

m اتحادیه های اقتصادی - تجاری منطقه ای، میان کشورهای همسایه شکل می گیرد. 24) کشورهای عضو این اتحادیه ها بر اساس موافقت نامه هایی که امضا می کنند، سعی می کنند مالیات ها و تعرفه های گمرکی را بین خودشان کاهش دهند یا بردارند تا تجارت بین کشورهای منطقه، افزایش یابد و به رونق و توسعه اقتصادی کشورها کمک شود. 24) سه اتحادیه اقتصادی منطقه ای را نام ببرید؟ -25

25) از جمله اتحادیه های اقتصادی منطقه ای می توان به اِکو، آسه آن و نفتا اشاره کرد) اتحادیه های اقتصادی تجاری منطقه ای چگونه به رونق و توسعه اقتصادی کشورها کمک می کند-24

فعالیت

۱- با توجه به سیاست های اقتصاد مقاومتی، به نظر شما واردات کدام کالاها به کشور باید محدود یا ممنوع شود؟ دلیل بیاورید.
۲- متن صفحه بعد را مطالعه کنید و فعالیت زیر را انجام دهید.
الف) عبارت ها را به طور مناسب، به هم مربوط کنید:

موقعیت جغرافیایی

(امریکای جنوبی)

(آسیای جنوب شرقی)

(آسیای غربی)

(امریکای شمالی و مرکزی)

اتحادیه منطقه ای

(نفتا)

(اِکو)

(آسه آن)

ب) ایران عضو کدام یک از این اتحادیه ها است؟ چند عضو این اتحادیه را نام ببرید. دو هدف این اتحادیه را بنویسید.

پ) کدام هدف در همه اتحادیه های اقتصادی - تجاری، مشترک است؟

ت) چه عواملی موجب می شود که این کشورها با یکدیگر اتحادیه ای تشکیل بدهند؟

ث) آیا این اتحادیه های منطقه ای فقط اهداف اقتصادی دارند؟

اهداف عمده	کشورهای عضو	سال تأسیس و مقر اصلی	نام اتحادیه منطقه‌ای	نقشه قلمرو کشورهای عضو
<ul style="list-style-type: none"> - حذف تدریجی موانع تجاری در منطقه - برنامه توسعه حمل و نقل و ارتباطات - بین کشورهای عضو - بهبود شرایط توسعه اقتصادی و افزایش سطح زندگی و رفاه مردم منطقه - تدوین برنامه‌های مشترک فرهنگی و مبادلات فرهنگی 	ایران، پاکستان، ترکیه، افغانستان، جمهوری آذربایجان، قزاقستان، ازبکستان، ترکمنستان، تاجیکستان، قرقیزستان	۱۹۶۴ میلادی تهران (ایران)	اِکو (ECO) / سازمان همکاری‌های اقتصادی Economic Cooperation Organization	
<ul style="list-style-type: none"> - پایین آوردن تعرفه‌های تجاری بین کشورهای عضو - تشویق اعضا به همکاری و مبادله اطلاعات علمی، اقتصادی، فنی و فرهنگی - امنیت و ثبات سیاسی در منطقه جنوب شرقی آسیا - توسعه فرهنگی و گردشگری 	تایلند، اندونزی، مالزی، سنگاپور، فیلیپین، برونئی، ویتنام، لائوس، میانمار، کامبوج	۱۹۶۷ میلادی جاکارتا (اندونزی)	آسه‌آن (ASEAN) / اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا Association of Southeast Asian Nations	
<ul style="list-style-type: none"> - برداشته شدن محدودیت‌های تجارت و سرمایه‌گذاری بین سه کشور در یک دوره زمانی - برداشته شدن تعرفه‌های کشاورزی و خواربار - امکان سرمایه‌گذاری آمریکا و کانادا در مکزیک 	کانادا، ایالات متحده آمریکا، مکزیک	۱۹۹۴ میلادی اتاوا (کانادا)	نفتا (NAFTA) / سازمان تجارت آزاد آمریکای شمالی North American Free Trade Agreement	

منظور از منطقه آزاد تجاری چیست و چه ویژگی‌های دارد -26

۲- مناطق آزاد تجاری

26) مناطق آزاد تجاری مناطقی هستند که در اصل برای توسعه صادرات یک کشور و رونق اقتصادی آن ایجاد می‌شوند. در این مناطق، تولیدکنندگان و بازرگانان می‌توانند بدون پرداخت حقوق و عوارض گمرکی یا معافیت‌های مالیاتی، به صادرات و واردات و انبارداری کالاها بپردازند. به‌طور کلی در این مناطق، مقررات و قوانین اقتصادی ویژه و متفاوت با دیگر نواحی سرزمین وجود دارد.

X چرا در منطقه تجاری قشم قوانین و مقررات اقتصادی کشور اجرا نمیشود؟
زیرا منطقه آزاد تجاری است و قوانین و مقررات مالیاتی کشور در مورد سرمایه گذاری در مناطق آزاد اجرا نمیشود

28 چرا برخی صاحب نظران معتقدند که همه مناطق آزاد در رسیدن به اهداف خود موفق نبوده اند؟
برای در برخی کشورها به پایگاه واردات تبدیل شده اند و نتوانسته اند به توسعه اقتصادی کمک کنند (مناطق آزاد تجاری اغلب در مجاورت بنادر مهم ایجاد می شوند. از مناطق آزاد تجاری ایران می توان منطقه قشم، منطقه کیش و منطقه آزاد تجاری - صنعتی ازلی را نام برد.

بیشتر بدانیم

تفاوت منطقه آزاد تجاری - صنعتی و منطقه ویژه اقتصادی

مناطق آزاد تجاری - صنعتی و ویژه اقتصادی هر دو به منظور ایجاد تحرک اقتصادی، صادرات غیر نفتی، انتقال کالا و فناوری به کشور ایجاد می شوند. در این مناطق، فعالیت های اقتصادی مشمول معافیت مالیاتی است و امکان استفاده از ماشین آلات و تجهیزات و مواد اولیه و مصرفی بدون پرداخت حقوق گمرکی وجود دارد. به عبارت دیگر، همه شرایط برای مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی یکسان است اما در مناطق آزاد تجاری امکان تأسیس بانک و بیمه و گشایش اعتبارات اسنادی و معافیت مالیات بر درآمد کل فعالیت خدماتی نیز وجود دارد که این در مورد مناطق ویژه صدق نمی کند.

تجارت بین المللی و حمل و نقل دریایی

در بین روش های مختلف حمل و نقل (زمینی، هوایی و دریایی)، حمل و نقل دریایی جایگاه ویژه و متمیزی دارد؛ به طوری که حدود ۹۰ درصد تجارت جهانی از نظر وزن کالاهایی که جابه جا می شوند، از طریق حمل و نقل دریایی و توسط کشتی ها صورت می گیرد.

28 V حمل و نقل دریایی به دلیل پایین تر بودن هزینه ها با وجود وزن زیاد کالاهای جابه جا شده و نیز قابلیت جابه جایی کالا تا مسافت های دوردست، بر دیگر شیوه های حمل و نقل برتری دارد. V

سه مزیت حمل و نقل دریایی را بنویسید -28

V به چه دلیل حمل و نقل دریایی بر دیگر شیوه های حمل و نقل برتری دارد؟

بنادر آزاد تجاری شانگهای - چین
رتبه نخست بنادر جهان از نظر تعداد جابه جایی کانتینر

امروزه بیشتر مبادلات اقتصادی کشورها از طریق انواع کشتی‌های فله‌بر* (که غلات، زغال، سنگ آهن، سیمان و ... حمل می‌کنند)، کشتی‌های کانتینری*، کشتی‌های نفت کش و شناورهای تانکر حمل‌کننده گاز انجام می‌گیرد. کشتی‌های بزرگ، کالاها را در بندرهای اصلی و بزرگ تخلیه می‌کنند. این کالاها توسط کشتی‌ها و شناورهای کوچک‌تر در بنادر فرعی کشورها توزیع می‌شوند.

کشتی فله بر متعلق به کشور پرتغال (ساخت ژاپن)

یک کشتی بزرگ کانتینری - آلمان

برخی از مهم‌ترین بنادر جهان

- برای مشاهده تصاویر بیشتر و فیلم‌های کوتاه بنادر ایران به لوح فشرده پیوست کتاب یا پایگاه اینترنتی ما به نشانی www.roshd.ir مراجعه کنید.
 - به پایگاه اینترنتی بانک اطلاعات دریایی ایران به نشانی www.imrh.ir (بخش دانش آموزی) مراجعه کنید و با راهنمایی معلم، اطلاعاتی را استخراج و در کلاس گزارش دهید.

اپلیکیشن درسی همیار

برنامه رایگان درسی همیار

تمام پایه ها

جواب کتاب ، تدریس و نمونه سوال

همیشه رایگان

برنامه همیار کاملا رایگان میباشد